

בנין ועקב

• על פרשת השבוע •

איש 'חכם ונבון' רואה מיד את הנולד הגם שהוא מציאות הפוכה מהמצב העכשווי

יוכל להשיגה ולהבינה, כי סוף סוף כרסו
מלאה עתה בכל טוב.

ועל דרך זה, במשך שבע שנות השובע
אשר היו בתיהם של מצרים מלאים כל טוב,
והיו מדושנים בכל מיני מעדנים, לא היו
מסוגלים להעלות עתה על הדעת ולחשוב
על ימי מצוק ורעבון העתידים לבוא בעוד
שנים ספורות. וכל שכן שלא היו מסוגלים
לעשות מעשה, לאגור ולקבץ תבואה
לאוצרות עבור שנות ה'רעב', שהרי שובע
גדול הם רואים עתה נגד העינים, ואין
אפשר לעשות פעולה הפוכה מהמציאות.

ואף שידעו את האמת ששנות השובע
אינם נצחיים, וידעו גם ידעו שכשם
שנתקיים בשלימות חלקו הראשון של
חלום פרעה, כך בוודאי עתיד להתקיים
אף המשך החלום, ויגיעו שבע שנות הרעב
במצרים. בכל זאת ההרגשים מהמציאות
הקיים, וראיית השפע והשבע הגדול מול
העינים, גוברים על החכמה ואינם מניחים
לאדם לחשוב ולו במחשבה קלה על העתיד
המתקרב.

איזו חכמה יש בקיבוץ תבואה ולצבור אוכל

בפרשתן כתיב (בראשית מא, לג-לה), 'ועתה
ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ
מצרים' וגו', 'ויקבצו את כל אוכל השנים
הטובות הבאות האלה ויצברו בר' וגו'. והקשו
המפרשים (עיין באלשיך הק') איזה חכמה
ותבונה היה נצרך לזה, הרי כדי לאגור
תבואה ולצבור אוכל, די בכך שיהיה האיש
זריז ובעל יכולת ניהול, או על כל פנים אדם
שמוכשר בארגון וסידור ענינים, אך מה
מקום לנבון וחכם בענין זה.

בזמן שפע ושובע קשה לחשוב על ימי הרעבון

ומבאר מרן הגאון רבי אליהו לופיאן
זצוק"ל, על פי הכלל הידוע, שכאשר האדם
שבע ומדושן, כמעט לא יתכן במציאות
שיוכל להבין ולהרגיש עתה את מצבו
והרגשתו של האדם הרעב. ואף אם ינסה
בכל כוחותיו לשער בדעתו ולתאר בדמיונו,
כאילו הוא עצמו רעב מאד, בכל זאת לא

לבבו הומים מהמצב של ההווה הנראה לו מול עיניו, אינו יכול להתגבר ולמשוך ידיו מהחמדות והתענוגים, ולחשוב ולהתבונן קצת על העתיד.

ולכן צריכים להיות 'איש נבון וחכם', איזהו חכם הרואה את הנולד, להתגבר בכל כוחו לסגור את עיני הבשר, שלא להסתכל על תענוגי ותפנוקי העולם המושכים אותו להתמכר אליהם לגמרי חלילה, ולפקוח עיני השכל, להתבונן שהעולם הזה אינו אלא הכנה לעולם הנצחי, כמאמר התנא במשנה (אבות פ"ד מט"ז), רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין. ועוד אמרו חז"ל (פסיקתא קהלת פ"א), העולם הזה דומה לערב שבת, והעולם הבא דומה לשבת, מי שטרח בערב שבת אוכל בשבת, ומי שלא טרח מערב שבת מהיכן יאכל בשבת.

ועל ידי זה אפילו בעוד שהוא בימי עלומיו, הוא משים את לבו להיות כל מעייניו להכין לו צידה לדרכו העיקרית והנצחית - חיי העולם הבא, שהיא תענוג נצחי שלמעלה מהשגת אנוש, כמו שאמרו חז"ל (אבות שם מ"ז) 'ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה'. ואינו הולך שולל אחר עצת היצר המפתה את האדם בטענות של "שמח בחור בילדותיך ויטיבך לבך בימי בחורותך" (קהלת יא ט).

משל נפלא ממרן החפץ חיים זצוק"ל

מרן החפץ חיים זצוק"ל כתב משל נפלא על ענין זה בספרו תורת הבית (פרק יד): הנה מצוי הדבר בין ערלים כפריים, שמתאספים

ועתה יובן שפיר מה היה הצורך דייקא ב'איש נבון וחכם', כי איזהו 'חכם' הרואה את הנולד (תמיד לב). רק איש 'חכם' מסוגל לסגור ולעצום את עיני הבשר, שלא לראות את השפע והשבע הגדול העכשווי, ולפקוח את עיני השכל, להביט ולראות רק את העתיד של השנים הבאות. ורק החכם מוחו שולט על הרגשת הלב, ואינו מתפעל מאומה מהשובע המתגוללת בחוצות, ואדרבה כבר מעתה הוא מלא דאגה מרובה מהעתיד הלא טוב המתקרב ובא, שבע שנים שלימות של רעב מוחלט. ועל כן רק הוא יכול להיות האיש המתאים והמוכשר לתפקיד נשגב זה, להכין אוצרות בר לימי הרעב בעצם שנות השובע.

צריכים להיות 'איש נבון וחכם' ולא לשכוח את תכלית ביאתו לעולם

וסיים מרן הגר"א לופיאן זצוק"ל, שענין זה הוא מוסר השכל והדרכה לכל בר ישראל בכל הדורות, שיש לנו להיות בחינת 'איש נבון וחכם', ולראות את הנולד. דהנה דרכו של היצר הרע להשכיח מן האדם בכל מיני אופנים, את תכלית ביאתו לזה העולם, ומפתה אותו בכל עת שעדיין צעיר הוא לימים, ויכול עדיין להיות שקוע בתאוות והנאות העולם, ומה לו לחשוב כעת על העתיד, ועוד חזון למועד כאשר יזקין במקצת או אז יתחיל לצבור מצוות ומעשים טובים עבור צידה לדרך לעולם העליון, אבל כעת הרי כוחו במתניו והוא בריא אולם, וכל טוב העולם הזה מתגלגל לפניו, ומה לו לחשוב עתה על הימים שעתידי ליתן דין וחשבון על מעשיו. ומתוך שרגשי

בלילות בבתי המרזח לקנות יין, והם מתיישבים שם וזוללין ומשתכרים כל הלילה, כדרך של גויי הארץ.

בתחילת הלילה מגיע לו הכפרי ברינה ובצהלה אל רעיו השיכורים, כאשר סוף סוף לאחר תקופה ממושכת הצליח לאסוף הרבה מעות נחושת לכיסו הגדול, אשר ביחד הם עולים לשלשה רובל כסף. והולך ומרנן ומשבח את עצמו בפני חבריו, שיש לו עתה כיס מלא מעות, ועל סמך זה הוא מבקש מבעל המרזח שיתן לו יין שרף בעד שני זהובים שלמים, ושותה וזולל את היין ביחד עם רעיו בהנאה גלויה.

והנה אוהב יין לא ישבע יין, כאשר גומר לשותות, הוא מוציא מכיסו עוד שתי זהובים ועוד שתי זהובים, ורוכש לעצמו עוד ועוד יין, ותוך זמן קצר שותה וזולל את הכל. והגם שהוא רואה בחוש איך שהכיס המלא מתחיל להתרוקן, בכל זאת הוא עדיין הולך ומרנן ומקשקש בכיסו, כלומר, סוף סוף עוד נשאר לי מעות בכיס, ומבקש יין בעד עוד שני זהובים ושותה אותם עם רעיו.

ואינו מרגיש איך שהכיס מתמעט והולך עוד ועוד, רק בכל זאת משמח ומקשקש, 'עדיין יש לי מעות'. ואפילו לבסוף סמוך לאור הבוקר כאשר כבר לא נשאר לו כי אם איזה 'קאפיקעס' בכיסו, הוא עדיין הולך ומשמח ומקשקש בכיסו.

אדם העומד מן הצד ורואה ומתבונן באיש הכפרי הזה, חושבו כמשוגע גדול, כי לשמחה מה זו עושה, הרי במשך זמן רב קיבצת פרוטה אחר פרוטה עד שהגעת

לסכום גדול של שלשה רובל, וכל סכום גדול זה שקיבצת בעמל רב, אתה עומד ומבזבז בלילה אחת בלבד עבור הנאה אחת של שתיית יין, מהיכן יהיה לך מחר לחם לאכול ובגד ללבוש ופרנסה עבור בני ביתך. ואם כן מהו שמחתך הגדולה מזה שעוד נשארו איזה 'קאפיקעס' בכיסך, הלוא הם פרוטות בודדות, ולא תוכל לחיות מזה רק יום או יומיים, ומהיכן יהיה לך פרנסה ומזון במשך כל התקופה הבאה. ויותר היה לך לבכות מרה על התנהגותך הטפשית בלילה זה, ומה אתה עוד עומד ושמח ורוקד, אין לך משוגע גדול יותר מאיש כזה.

הנמשל - אם לא עכשיו אימתי

והנמשל פשוט, כשהאדם עדיין בנערותו, זה עתה נשא אשה והוא עדיין אברך צעיר בן עשרים שנה, הוא שמח בילדותו ומטיב לבו בהנאות ותפנוקי העולם, וחושב לעצמו, הרי רק עכשיו התחלתי את חיי, ועדיין יש לי הרבה שנים לחיות ולדאוג עבור צידה לדרך לעולם העליון. וכיון שמרגיל עצמו ללכת אחר תאוותיו, הוא ממשיך לחשוב כך גם כאשר נעשה כבר בן כ"ה ובן ל' שנה.

למרות שהוא רואה בחוש איך שהכיס - ימי חייו מתחיל להתרוקן, בכל זאת אינו מעלה על לבו לחשוב, הלא ימי הולכים וכלים ומתי אעשה גם אנכי לביתי ולנשמתו, רק אפילו כשנעשה כבר בן ל"ה שנים, וכבר עברו מחצית ימי חייו, והכיס נתרוקן במחציתו, אפילו הכי היצר נשאר אצלו בתקפו, ואינו מסוגל לחשוב על סופו.

וכך הוא ממשיך לבזבז את שנותיו לריק

הפליאה הרבתי של מרן החפץ חיים

והנה מרן החפץ חיים שהיה באמת ה'איש נבון וחכם', ובמשך כל ימי חייו ראה בעיני שכלו הקדושים, איך שהוא חי עתה רק בפרוזדור, ומכין עצמו להיכנס לטרקלין בעולם העליון, מסיים את המשל והנמשל בתמיהה עצומה: למה כל אדם מן השורה הרואה את אותו שיכור כפרי, השמח ורוקד עם הפרוטות האחרונות שנשארו לו מכל השלשה רובל שבזבז בלילה אחד, מבין מיד שהוא שיכור ומשוגע, ואיננו בר דעת כלל.

ולעומת זה כאשר אנו רואים אנשים זקנים השקועים עדיין בהנאות עולם הזה בשמחה ובצהלה, אנחנו מסתכלים עליהם בהנאה גלויה ושמחים בשמחתם, ואין אנו מבינים תיכף ומיד שמדובר במשוגעים חסרי דיעה, שאינם נותנים על לבם להתעורר מתרדמתם, ולהכין עצמם לקראת עלייתם לעולם העליון, וזהו קושיא שאין עליה תשובה...

המצריים התחילו לאסוף תבואה

**עבור שנות הרעב רק בשנה
האחרונה של שנות השובע**

וממש כעין דוגמת משל זה אנו רואים בפרשתן, דהנה כאשר הגיע סוף השנה השביעית של שנות השובע, כל אותם המצריים שהסתובבו עדיין בשמחה ובצהלה מהשפע והשבע הגדול הנמצא בכל מצרים, והיו אוכלים ושותים ושבעים בהנאה גדולה בלי שום דאגה על העתיד, בוודאי היו מסתכלים עליהם כמשוגעים חסרי דיעה, שהרי הדבר ידוע ומפורסם לכל, שעוד

ולבהלה, הוא כבר נעשה בן ארבעים, בן חמישים, בן שישים, ועדיין טענתו בפיו שעדיין יש לו הרבה שנים לחיות ולהכין צידה לדרך לעולם הבא. ואפילו כשמתקרב כבר לשנת השבעים, כשרואה בעצמו איך שכוחותיו הולכים וכלים, ושערותיו כבר לבנים, ועוד מעט קט יעמוד לפני כסא כבודו יתברך ליתן דין וחשבון, הוא עדיין עומד ושמח בהנאותיו ותאוותיו, ואינו מסוגל לפרוש מהם. והוא ממש כמו האיש הכפרי של המשל, שלא נשאר לו כי אם כמה קאפיקעס בכיסו, ואפילו הכי הוא עדיין מקשקש ומרנן ושמח 'עדיין יש לי מעות'.

עד כמה גדול כוחו של היצר הרע

ומכל זה נוכל להתבונן עד כמה גודל כוחו של היצר הרע, למרות שהאדם רואה בחוש איך שכוחותיו הולכים וכלים, אפילו הכי עדיין מצליח היצר הרע לפתותו כאילו אין הדבר נוגע לו כלל, ויש לו עדיין מספיק זמן להכין עבורו צידה לדרך לעולם העליון.

ולכן צריכים להיות 'איש נבון וחכם', איזהו חכם הרואה את הנולד, וכבר בשנותיו הצעירות יתבונן שלא הגיע לעולם על מנת להשתקע בה למשך שנים רבות, ויתחיל מיד להכין לעצמו צידה לדרך לעולם העליון, וכך לא יתמשך לבו אחר תאוות העולם ולא יהיה שקוע בהם מכף רגל ועד ראש חלילה, ויוכל לנצל את כל שנות חייו לתורה ועבודת ה', ויגיע לעולם העליון עם המון סחורה וצידה לדרך שהכין לעצמו מבעוד מועד.

שנות השובע, ולשלם על זה מדי יום ביומו. עד שבעבור שנה אחת בלבד כבר נגמר להם כל כספם, והוכרחו לקנות מאכלם בסוסייהם וחמוריהם ובכל בהמתם, ובשנה השניה נגמר כבר גם כל בהמתם, והוצרכו למכור את עצמם ואת אדמתם להיות עבדים לפרעה. וכל זה הגיע להם מפני שלא היו חכמים הרואים את הנולד, ולא צברו בר במשך כל שבע שנות השובע, רק בשנה האחרונה בלבד*, וזה גרם להם להתדרדר עד מאד, להישאר בלא כסף ובלא בהמות, ושהם עצמם וכל אדמתם יתהפכו להיות עבדים לפרעה.

עדוּתו של פרעה על יוסף "אין נבון וחכם כמוך"

וזהו מה שאמר יוסף הצדיק לפרעה, **'ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתיהו על ארץ מצרים' וגו', 'ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות הבאות האלה ויצברו בר'.** מוכרחים **'לאיש נבון וחכם'**, שתיכף ומיד בתחילת שבע שנות השובע כבר יראה את הנולד, והדאגה כבר ימלא מעתה את כל לבו, אודות גורלם של כל ארץ מצרים במשך שבע שנות הרעב, ולא יתפעל כלל מהשפע והשובע הגדול המסנוור את העיניים, וכך יוכל לקבוצ **'את כל אוכל השנים הטובות הבאות האלה'**, עבור שנות הרעב, ולא ייזכר רק ברגע האחרון, בשנה האחרונה, להתחיל למלאות מחסנים שלמים עבור שנות הרעב.

וזהו מה שאמר פרעה ליוסף (מא, לט),

מעט קט יתחילו שבע שנות רעב, ואם כן לשמחה זו מה עושה, במקום לאכול ולשבוע ולשמחה, תתחיל לאסוף עוד ועוד מאכלים הנמצאים עתה בשפע, עבור שבע שנות הרעב העומדים כבר ממש בפתח.

לעומת זה בתחילת שבע שנות השובע, היו רובם ככולם ממש כאותם חסרי דיעה, ולא היו מסוגלים להתחיל לאסוף כבר מעתה עבור שבע שנות הרעב הממששים לבוא בעוד כמה שנים, מאחר שהשובע והשפע הגדול סינוור את עיניהם, ונמשכו מאליהם אחר השפע הגדול הממלא את כל רחובות ושווקי ארץ מצרים. ואפילו כשהתחיל לעבור עוד שנה ועוד שנה, וידעו ששנות הרעב כבר מתקרבים לבוא, עדיין לא היו יכולים ליתן על לבם להתחיל לדאוג למען העתיד, מאחר שהמציאות עדיין מכרזת וצועקת להיפך ממש, שיש עתה שובע ושפע גדול כל כך בכל פינה ופינה במצרים.

ורק בשנה השביעית של שנות השובע, כבר התחילה הדאגה למלאות את כל לבם, כי ידעו היטב שעוד מעט קט ייגמר כל השפע הזה, ויתחילו שבע שנות רעב קשים, ואז התחילו לאסוף אוכל רב עבור שנות הרעב, כי אם לא עכשיו אימתי. אך מובן מאליו שלא הספיקו להכין כראוי, כי איך אפשר להכין במשך שנה אחת בלבד עבור שבע שנים שלמים.

ומשום זה הוכרחו לקחת כל מאכלם רק ממה שצבר יוסף עבורם במשך כל שבע

א. ובסוף גם כל מה שכן הספיקו לצבור בשנה זו, נרקב על ידי יוסף שגזר על כל תבואתם שיירקב, כמו שפירש"י בפרשת מקץ (בראשית מא, נה) עיין שם.

מצריים טמאים ושפלים, רחוק ומרוחק מאביו ומכל משפחתו. וביום מן הימים מעלילים עליו עלילה שפלה ושקרית, המתפרסם בכל ארץ מצרים, ובבזיון שאין כמותו משליכים אותו שוב לבור תחתיות בבית האסורים, בין הרוצחים והפושעים השפלים, ולא נותנים לו שום תקווה וסיכוי קל לצאת משם אי פעם.

מה נתן לו ליוסף הצדיק הכוחות לשרוד את כל זאת, הרי הוא עדיין איש צעיר כזה, וכבר הספיק לעבור כל כך הרבה צרות ויסורים שאי אפשר לתאר ולשער. אמנם כהקדמה וכהכנה לכל זה, גילו לו מן השמים גילוי נורא, בשתי החלומות שחלם מעין נבואה, שהוא עתיד למלוך ולמשול על כל אחיו, הוא עתיד להיות 'מלך', וכולם ישתחוו לפניו ברוב כבוד.

יוסף הצדיק שכאמור היה 'איש נבון וחכם', היה חכם הרואה את הנולד, בתוך כל סאת וגודש צרותיו ראה כבר נגד עיניו את העתיד הטוב ההולך לבוא עליו ביום מן הימים. הוא סגר ועצם את עיני הבשר, כדי לחלוק עם המציאות של המצב העכשווי, שהוא עבד שפל ונבזה, כלוא בבור תחתיות, ופתח את עיני השכל לראות נגד עיניו את העתיד הטוב, איך שהנבואה שהתגלה לו בחלומותיו מתקיים במילואו, הוא מלך גדול המולך ומושל על כולם, וכולם עומדים לפניו בהכנעה וכורעים ומשתחוים לפניו. וזה נתן לו העוז והתעצמות לעמוד בתוקף נגד כל הנסיונות והצרות שהיו מנת חלקו במשך כל השנים הקשות הללו.

'אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך'. פרעה הבין שבכל ארץ מצרים לא נמצא שום איש 'נבון וחכם' כזה, שהשפע והשובע הגדול לא יסנוור את עיניו, ויוכל לחלוק עם המציאות, ולעשות פעולות הפוכות מהמציאות, לדאוג כבר בעת שובע ושפע כזה, עבור שנות הרעב שיבואו בעוד זמן רב כל כך - עוד 'שבע שנים'.

ורק יוסף הצדיק שהוא 'איש אשר רוח אלקים בו' (מא, לח), דייקא הוא יש לו הכוחות לסגור ולעצום את עיני הבשר, שלא להסתכל ולא להתפעל מההווה, מהשפע והשובע הגדול, רק להרגיש תיכף בהתחלת שבע שנות השובע, כאילו שנות הרעב כבר עומדים ממש בפתח, ולהתחיל תיכף ומיד לאסוף את כל אוכל שנות השובע, עבור שנות הרעב, באופן שאכן יהיו מספיקים לכל שבע שנות הרעב לכל אנשי ארץ מצרים.

כשיוסף הצדיק עוד היה עבד שפל כלוא בבית האסורים כבר ראה נגד עיניו עתידו הטוב

והנה יוסף הצדיק היה 'איש נבון וחכם' במשך כל השנים, ורק זה נתן לו הכוחות לעמוד בתוקף במשך כל שנות גלותו וצרותיו במצרים. נער קטן בן י"ז שנים, תופסים אותו כל אחיו ומורידים אותו לבור תחתיות על מנת להורגו רח"ל. ואחר כך מוכרים אותו לעבד שפל ונבזה במצרים.

שם במצרים הוא נמצא בדד ויחידי בטומאת וערות מצרים, בין רבבות מליוני

הרעב. כך גם להיפך, בעצם שנות הרעב הפרטי שלו, כשהוא עדיין עבד שפל ונבזה וכלוא בבור תחתיות, עלה בידו לחלוק עם המציאות ולראות תיכף ומיד את שנות השובע הפרטי שלו, איך שהוא מלך גדול על כל ארץ מצרים³.

כשם שתיכף בהתחלת שבע שנות השובע, עלה בידו לחלוק עם המציאות שלא לראות נגד עיניו את השפע והשובע הגדול, רק אדרבה, הוא הרגיש תיכף כאילו שבע שנות הרעב כבר עומדים בפתח, והתחיל לדאוג מיד לאסוף אוכל לכל שנות

רק בימי החנוכה ניתן לנו הרשות להתפלל "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות"

רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם. עכ"ל.

ומבואר בזה יסוד גדול, שבאמת אין שום דבר המתנהג לפי הטבע ומנהגו של עולם, רק כל דברינו ומקרינו כולם הם ניסים רצופים, והכל מושגח בהשגחה פרטית. ועל

שאינן לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים

והדבר נוגע מאד לכל אחד מישראל. דהנה ידועים דברי הרמב"ן (שמות יג, טז), וכך לשון קדשו: 'ומן הניסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בניסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה. שאין לאדם חלק בתורת משה

ב. וזהו חיזוק גדול מאד לכל אחד מישראל עתה בימי הגלות הארוכה הקשה והמרה, שעל ידי האמונה השלימה בביאת המשיח, 'אחכה לו בכל יום שיבוא', אנו יכולים לחלוק עם המציאות המרה שאנו חיים בה בגלות, ולתאר לעצמינו כאילו כל העתיד הטוב והמקווה שיהיה בעת הגאולה השלימה, כמו שהבטיחו לנו הנביאים, כבר התקיים הכל בפועל, ולראות את זה נגד עינינו, וזה יחזק אותנו עד מאד בס"ד.

אמנם יש לציין בזה מאמרו של הרה"ק הדברי יואל מסאטמאר זצוק"ל, שיש פרט אחד היוצא מן הכלל הזה, והוא ענין חינוך הבנים, שבזה אין לנו לחשוב כאילו מלך המשיח כבר עומד ממש בפתח ויבוא היום לגאלינו, כי הגם שאנו מאמינים כך באמונה שלימה, אך דבר זה יגרום לנו שלא נשקיע בחינוך צאצאינו, ולא נבנה עבורם מוסדות התורה והחינוך, מאחר שבין כך מלך המשיח כבר עומד ממש בפתח. ולכן בנוגע לחינוך הבנים לבד, יש לחשוב שהגאולה יהיה רק בעוד אלף שנים, וכך נתעורר להשקיע כל כוחותינו בחינוך צאצאינו, ונעמיד להם בנינים שלמים ומפוארים שיתחנכו שם לשם ולתפארת.

אך לגבי שאר הענינים בוודאי יש להאמין ולתאר לעצמינו שהגאולה כבר קרובה עד מאד מאד, ולכן אין צורך להשקיע בהגדלת הרכוש, ובשיפוץ והרחבת הבית וכדומה, כי בין כך המלך המשיח כבר עומד בפתח, ואני מחכה לו בכל יום שיבוא, פשוטו כמשמעו. ויהי רצון שאכן נזכה לגאולה השלימה בקרוב ממש, אמן.

‘הטבע’, ולראות בחוש, איך שרק השי”ת לבדו מנהיג כל הטבע, ושכל דברינו ומקרינו כולם ניסים רצופים הם.

ומבואר בספה”ק, שעל ידי זה זוכים להמשיך ניסים גמורים למעלה מהטבע, מאחר שאין האדם רואה שום חילוק בין הדברים הטבעיים לבין הדברים שלמעלה מהטבע, רק את הכל ממש הוא רואה כניסים גמורים, ולכן הוא יכול להמשיך באמת גם ניסים למעלה מהטבע.

מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק

ועל פי זה ביארו מה שמסופר בגמרא (תענית כה.), מעשה ברבי חנינא בן דוסא שראה בפניא דמעלי שבתא את בתו עצבה, ושאל אותה לסיבת הדבר, וסיפרה לו שבטעות שפכה לתוך הנר חומץ ולא שמן. אמר לה רבי חנינא, ”בתי, מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק“, ואכן היה הנר של חומץ, דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה. ומבארים הספה”ק, שהיות ובעיני רבי חנינא לא היה שום חילוק בין שמן הדולק, לבין חומץ הדולק, רק את הכל ראה כנס גמור, לכן היה בכוחו להמשיך בפועל נסים גם למעלה מדרך הטבע, שהחומץ אכן ידלוק בפועל כל היום כולו.

דרך זה אנו אומרים בברכת ‘מודים’ שלשה פעמים בכל יום בתפילת שמונה עשרה, ‘על חיינו המסורים בידך, ועל נשמותינו הפקודות לך, ועל נסיך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר וצהריים’. אנו אומרים בזה להדיא, שכל דברינו ומקרינו מדי יום ביומו ובמשך כל היום, הם כולם ניסים ונפלאות וטובות שהשי”ת מעניק לנו, ואין בהם שום טבע ומנהגו של עולם.

המאמין שאפילו דרך הטבע ניסים הוא, זוכה להמשיך ניסים למעלה מהטבע

אמנם באמת קשה מאד להרגיש כך באמת, שהרי אנו חיים בתוך עולם הטבע, ואנו רואים בעיני הבשר שלנו איך שעולם כמנהגו נוהג, ואיך שהכל מתנהג בתוך הטבע. וממילא קשה לנו מאד לחלוק עם המציאות הנראית מול העינים, ולהאמין באמת צרוף, שאין שום דבר המתנהג בדרך הטבע ובמנהגו של עולם, רק כל דברינו ומקרינו כולם ניסים גמורים הם.

והעצה לזה הוא להיות ‘איש נבון וחכם’ כמו יוסף הצדיק, לסגור את עיני הבשר והגשמי, עד שנזכה לחלוק עם המציאות המדומה העומדת נגד עינינו, כאילו כל העולם מתנהג בטבע, ולפתוח ולפקוח עיני השכל והרוחני שלנו, ולהיות ‘איש אשר רוח אלקים בו’, כידוע ‘אלהי”ם’ בגימטריא

ג. ראה ב’קדושת לוי’ (פרשת בשלח) וב’בניהו בן יהוידע’ (תענית כה.) שפירשו בדרך זה את הגמרא.

וראה עוד ב’פרי צדיק’ (לחג הפסח - אות לב), וכך לשון קדשו: וכמו שמצינו ברבי חנינא בן דוסא (תענית כה.) שאמר מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק, ולמה הזכיר מי שאמר לשמן וידלוק, רק שצריך להזכיר שכן הטביע השם יתברך בטבע השמן וידלוק ועל ידי זה יוכל להמשיך שיאמר לחומץ וידלוק.

ועל דרך ששמעתי מרבי הקדוש זצלה”ה שאמר, שמה שמצינו באלישע (מלכים ב ג, ו) ‘ויקצב עץ

החשמונאים הקדושים השיגו שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים, ולכן מלאה לבם להתייצב למלחמה מול אלפי רבבות יוונים

ועל פי זה יתיישב בדרך נפלאה הקושיא הידועה של מרן הבית יוסף (או"ח סימן תר"ע), מפני מה ראו חז"ל לקבוע את ימי החנוכה שמונה ימים, בשעה שכל הנס לא היה אלא שבעה ימים, שהרי בפך השמן שמצאו, היה בו די שמן ליום הראשון, ולא נצרכו לנס רק עבור שבעה הימים הנותרים, ואם כן מדוע זה קבעו 'שמונה' ימים להלל והודאה.

ועל פי מה שנתבאר יובן שפיר, דהנה החשמונאים הקדושים השיגו מעלה נפלאה זו, ולא ראו כלל נגד עיניהם דרך הטבע ועולם כמנהגו נוהג, רק ראו כל הנהגת העולם כניסים גמורים. ועל ידי זה, למרות שהם היו רק י"ג אנשים מועטים וחלשים, בכל זאת לא פחדו ולא רעדו לצאת במלחמה גלויה נגד אלפי רבבות יוונים מזויינים גבורים ואנשי מלחמה. שהרי בין כך כל הנהגת העולם הוא על ידי ניסים גלויים בכל רגע ורגע, וסמכו ובטחו בהשי"ת, שגם עתה יעשה להם נס ופלא, שיוכלו לכבוש את כל אותם רבבות הגבורים, מאחר שכל כוונתם הוא לשם שמים, ללחום במלחמת חרמה ואש קודש כנגד טומאת היוונים.

ולכן היו באמת ראויים מצד הדין שיתנהג עמהם הקב"ה גם כן באופן של נסים ונפלאות אפילו למעלה מדרך הטבע, כמו שנתבאר, בבחינת 'מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק'. ואכן באורח נס ופלא למעלה מהטבע, נמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, וקומץ קטן של י"ג אנשים, ניצחו המון רבבות יוונים.

יישוב קושיית הבית יוסף למה תיקנו 'שמונת' ימי חנוכה, גם נגד היום הראשון

וכשראו בני ישראל גודל ותוקף הנס, הגיעו אז כל בני ישראל להשגה גדולה זאת, בזכות החשמונאים הקדושים, להאמין באמת באמונת אומן, שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים גמורים הם, ואין בהם שום טבע ועולם כמנהגו נוהג, ואפילו מה שהשמן דולק, אין זה דבר טבעי כלל, רק הוא נס גמור.

ולכן שפיר תיקנו 'שמונת' ימי חנוכה גם נגד יום הראשון, כשעדיין היה להם די שמן לאותו הלילה, כיון שכל בני ישראל השיגו באותה הלילה, שאפילו השמן הזה דולק רק בדרך נס. ועצם האמונה הזאת המשיכה את הנס הגדול למעלה מדרך הטבע, שהמשיכה המנורה לדלוק עוד שבעה ימים, למרות

וישלך שמה ויצף הברזל, ולמה הוצרך לקצוב עץ ולהשליך, רק שרצה להזכיר שהטביע השם יתברך בעץ שיצף על פני המים, ועל ידי זה השליך שיתן השם יתברך טבע זה גם בברזל. ואלישע עשה זה במעשה, ור' חנינא בן דוסא זכר זה בפה, 'מי שאמר לשמן וידלוק' כו', ואצלו לא היה זה מעשה נסים, דאז בודאי לא היה רוצה ליהנות ממעשה נסים (כמו שאמרו שם כד:), רק כיון שהיה ברור לנגד עיניו שאין שום טבע והרגל רק מה שהשם יתברך נותן בזה הטבע, והיה דומה לפניו מה ששמן דולק כמו שהיה חומץ דולק, ועל ידי שזכר בפה 'מי שאמר לשמן וידלוק', שזה רק ממאמר השם יתברך, על ידי זה המשיך ההשפעה לחומץ שידלוק. עכ"ל"ק.

שלא היה בפק שמן כי אם עבור יום אחד בלבד.

ועל כן קבעו לדורות את ימי החנוכה שמונה ימים, היום הראשון לזכר הנס שבתוך הטבע, וכהודאה להשי"ת על מה שזכינו להשיג ולהכיר ביום זה, שגם הטבע - נס הוא, ועוד שבעה ימים לזכר הנס שלמעלה מן הטבע, שדלקה המנורה בדרך נס, למרות שלא היה להם די שמן.

הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות

וזהו חובתנו בימים הקדושים האלה של ימי החנוכה, להשריש בקרבנו את האמונה הפשוטה והידיעה הברורה, שכל המתהווה בעולם הוא נס והשגחה פרטית בכל רגע ורגע, אפילו מה שבעין הגשמי נראה כדבר טבעי ומסדרי העולם הרגילים, ומתוך כך נזכה בחמלת ה' עלינו, להמשיך מהנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם - בזמן הזה, אפילו ניסים למעלה מהטבע.

וכמו שמבואר בספה"ק, שבימי החנוכה מותר לבקש מהקב"ה להדיא שיעשה עמנו ניסים, למרות שבדרך כלל אין להתפלל על דבר זה, שהלא אין סומכין ואין מבקשין על הנס.

וכך גם נפסק להלכה ולמעשה, כמו שכתב הרמ"א בשולחן ערוך (סימן קפז סעיף ד) שהמברך 'ברכת המזון' בימי החנוכה

ושכח לומר 'על הנסים' לפני 'ועל הכל' אין מחזירין אותו לראש, אלא בשעה שמגיע ל'הרחמן' שבסוף ברכת המזון מוסיף לומר 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה בימים ההם בזמן הזה' ואז משלים לומר 'בימי מתתיהו וכו'". נמצא, שבימי החנוכה קבעו לנו חכמינו נוסח מפורש, המבקש מאת השי"ת שיעשה לנו ניסים ונפלאות^ד.

בשמונת ימי חנוכה ה'נס' הוא בטבע הבריאה

והנה הגאונים האדירים בעל התבואות שור' (בכור שור' שבת כא:) ובעל הישועות יעקב' (סי' תרפד) זצוק"ל התקשו מאד בדן זה, שהרי מדברי הגמרא במסכת ברכות (נד.) משמע, שאין לו לאדם להתפלל שיעשה עמו נס שלמעלה מגדרי הטבע, וכל המתפלל כן הרי זה תפלת שוא. אם כן הכיצד זה תקנו כאן לבקש 'הרחמן הוא יעשה לנו ניסים', הלא אין מבקשין על הנס.

ותירץ על זה מרן הגאון האדיר בעל הישואל ומשיב' זצוק"ל (דברי שאול - דרוש לחנוכה), שנשתנו ימי החנוכה, שבהם מותר לבקש מהקב"ה להדיא שיעשה עמנו נס, היות שבימי החשמונאים היה כל ההנהגה בימי החנוכה הנהגה נסית שלמעלה מן הטבע, ודבר זה מתעורר מחדש בכל שנה ושנה, עד שבימים אלו, הנס נחקק בטבע

ד. ראיתי שואלים, מדוע לא תיקנו לבקש בהדיא על הנס, זולת למי 'ששכח' בברכת המזון לומר ועל הנסים. ותירצו בדרך צחות, כי המסוגל 'לשכוח' שחנוכה היום, הריהו במצב שכבר צריך להגיע לנס...

שימשיך השמן לדלוק עד הבוקר כדי לצאת ידי חובת המצוה, ודבר זה בלתי אפשר, שהרי שנינו בגמרא (פסחים סד:) שאין סומכין על הנס.

מי שהנהגתו הוא למעלה מהטבע זוכה לניסים למעלה מהטבע

אך על פי מה שנתבאר יובן שפיר, כי מה שאמרו חז"ל שאסור לסמוך על הנס, קאי על רוב הזמנים שבהם קיימת ההנהגה של דרך הטבע, ולכן בהם אסור לסמוך לכתחילה על הנס שמחוץ לטבע. אבל בשעה שהנהגת העולם הוא עתה באופן של למעלה מדרך הטבע, אז מותר לסמוך על הנס.

והנה, בשעה שגברו בית חשמונאי על היוונים, הם ידעו על נכון שעתה שולטת ההנהגה הניסית בעולם, שהרי בדרך הטבע לא היה שייך במציאות שי"ג אנשים ינצחו אלפי רבבות יוונים על כל צבאם האדיר והנורא, ורק בזכות שהחשמונאים הקדושים האמינו בכל לבם, שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים הם, סמכו ובטחו בהשי"ת שגם עתה יעשה להם ניסים לנצח את המלחמה,

הבריאה כמו שהיה בימי החשמונאים, ולכן מותר בימים אלו לבקש להדיא על הנס".

איך הותר לחשמונאים לסמוך לכתחילה על הנס

והנה מרן ה'בית יוסף' בעצמו כתב ליישב קושייתו הידועה בכמה אופנים. התירוץ הראשון הוא, שלכתחילה כשמצאו את הפך לא השתמשו בכל השמן שבו בכדי להדליק את המנורה, כי ידעו שלעת עתה לא יהיה ברשותם עוד שמן טהור עד כעבור ח' ימים, ולכן עמדו וחילקו את השמן שבפח לח' חלקים קטנים, וחשבו שבכל לילה ישתמשו רק בחלק אחד מן השמן, ונעשה להם נס ודלק השמן המועט הזאת עד הבוקר. אמור מעתה, שגם ביום הראשון היה נס, בזה שדלק השמן המועט למשך כל הלילה, ושפיר יש לקבוע הלל והודאה ל'שמונת' ימים.

והנה יש שדחו תירוץ זה של ה'בית יוסף' (עיין מאירי שבת כא:), באמרם שלא יתכן לומר שחילקו את השמן לח' חלקים קטנים כל אחד פחות מכשיעור מצוה, כי לפי זה היו מלכתחילה צריכים להגיע לידי נס גלוי

ה. ראה בעניין זה ב'בני יששכר' (מאמרי השבתות - מאמר ח אות כב) וכך לשון קדשו: אפרש לך עוד הפסוקא דרחמי שאנחנו אומרים בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא, והוא ואני תפילתי לך הוי"ה עת רצון, יתפרש על פי מה דידוע, נסים שמתנוסס הש"י עמנו בהלבשת הטבע הוא על ידי פעולת שם אלקיים בגימטריא הטב"ע, ונסים נגלים בשידוד המערכה שלא כטבע המה פעולת שם הוי"ה המהווה כל היות ומשדד כרצונו, והנה אין לבקש רחמים על נסים שלא כטבע כענין שאמרו בגמרא (שבת נג:), כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית.

והנה זה דוקא שלא בשעת עת רצון, אבל בשעת עת רצון, הנה ברצון הקדום המציא אין סוף ברוך הוא הכל מאין ליש, ואין לך נסים גדולים יותר מזה, ממילא בכל פעם בהתעוררות יכולים ישראל ג"כ להתפלל על נסים שלא כטבע, (כי גם כשעלה ברצונו ית"ש לברוא העולם הכל מאין ליש היה ג"כ בשביל ישראל שעלו במחשבה, הבן), וזהו שאמר "ואני (כנסת ישראל) תפילתי לך הוי"ה (היינו לפעול עמי נסים שלא כטבע בפעולת שם הוי"ה, כיון שהוא בשעת) עת רצון", הבן הדבר. עכ"ל ק.

יעזור השי"ת, שנזכה להשיג ולהאמין באמת ובחוש, שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים הם, ולראות הנהגת השי"ת בכל דבר ודבר, ועל ידי זה נזכה לניסים ונפלאות בכל יום, ערב ובוקר וצהרים, ובפרט עתה בימי החנוכה, יעשה לנו הקב"ה ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אמן.

במדה כנגד מדה, כשם שהם עושים דבר שהוא למעלה מהטבע, לצאת במלחמה נגד אלפי רבבות גבורים, כך יתנהגו עמם מן השמים בהנהגה ניסית למעלה מהטבע.

וכשראו שאכן זכו לזה, ונמסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, ושעל ידם זכו עתה כל ישראל להשיג אמונה גדולה זו, שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים הם, הם

ידעו מכך בוודאות, שיתמשך עתה ההנהגה הניסית בעולם, ומי שאמר לחצי לוג שמן שידלוק כל הלילה (רש"י שמות כז, כא), הוא יאמר לשמן מועט שידלוק כל הלילה. ועל זה סמכו לחלק השמן לחלקים קטנים, ולסמוך על הנס שידלוק השמן המועט כל הלילה, כי בשעה שמדת ההנהגה הנסית שולטת מותר לסמוך על הנס, ואפילו לבקש להדיא על הנס. ואכן כך היה, שהשמן המועט דלק בדרך נס כל שמונת הלילות.

בנין יעקב

אמדים יקדים מפנינים נפלאים
לעזרד הלבבות בימים המאידים
להבהיק עיניים ביהלום וספידים

הנושאים בקונטרס

- מלחמת מצוה של היונים
- הניסים של ימי החנוכה
- קבועם בהלל והודאה
- נקודות האור שבתוך החושך
- הנרות הללו קודש הם
- שבת חנוכה
- לימוד התורה בחנוכה
- זאת חנוכה

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות
וכן ניתן להשיג במס' 05041-75-336

ספר בנין יעקב חנוכה